

การสร้างเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืน: บทบาทนโยบายการจัดการท้องถิ่น ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนลดความเหลื่อมล้ำในยุคโลกาภิวัตน์

Creating Sustainable Smart Cities: The Role of Local Management Policies in Promoting Citizen Participation and Reducing Inequality in Globalization Era

กิตติศักดิ์ วิมล¹, ภาสกร ดอกจันทร์², กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์³

Kittisak Wimon¹, Phasakorn Dokchan², Kampanart Wongwatthanaphong³

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม¹,

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม²,

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม³

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University¹,

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University²,

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University³

Corresponding Author Email: kts8903@gmail.com

(Received: Mar 26, 2025; Revised: Apr 20, 2025; Accepted: Apr 22, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของนโยบายการจัดการท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย ผ่านการวิเคราะห์นโยบายเกี่ยวกับบทบาทของโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครอง การบริหารจัดการและการพัฒนาเมืองในมิติต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ นำมาทั้งโอกาสและความท้าทายให้เมืองไทยเข้าถึงเทคโนโลยี สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ กระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลกระทบต่อการจัดการท้องถิ่นในหลายมิติ โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีและทรัพยากร ความท้าทายในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ส่วนแนวคิด Smart City ในไทยมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองให้ยั่งยืน แต่ยังเผชิญกับอุปสรรคในหลายมิติ เช่น ขาดแคลนทรัพยากร ขาดความร่วมมือระหว่างภาคส่วนและขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จึงได้เสนอแนวทางการพัฒนานโยบายการบริหารจัดการท้องถิ่นให้เป็นเมืองอัจฉริยะ โดยเน้นบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ลดการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและปัญหาสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: เมืองอัจฉริยะ, โลกาภิวัตน์, นโยบายการจัดการท้องถิ่น, การพัฒนาเมือง

Abstract

This academic article aims to study the role of local management policies in the era of globalization, especially in the context of smart city development in Thailand. The analysis of policies on the role of globalization affects changes in governance, management and urban development in various dimensions, such as economy, society and environment. It was found that globalization has significantly impacted the development of smart cities in Thailand, bringing both opportunities and challenges for Thailand to access technologies, create new innovations and promote foreign investment by creating international cooperation networks, which are important factors in driving smart city development. Globalization also impacts local management in many dimensions, including opportunities to access technologies and resources, and challenges in adapting to changes. The Smart City concept in Thailand has the potential to drive sustainable urban development, but still faces obstacles in many dimensions, such as lack of resources, lack of cooperation between sectors and lack of public participation. Therefore, the concept of developing local management policies to become smart cities is proposed, emphasizing the integration of modern technologies and promoting public participation, strengthening local administrative organizations to reduce economic and social inequality, reduce the loss of cultural identity and environmental problems.

Keywords: Smart City, Globalization, Local Management, Policy

บทนำ

กระบวนการพัฒนากระแสหลักที่ดำรงอยู่คู่กับประชาคมโลกมาอย่างยาวนาน คือ การพัฒนาตามแนวทางของระบบทุนนิยม ที่เริ่มเคำรางตั้งแตศตวรรษที่ 16 เป็นกระบวนการ การพัฒนาที่ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับประชาคมโลกที่ต้องเร่งสร้างให้เกิดขึ้นเพื่อการก้าวไปสู่ความเจริญเติบโตในมิติต่าง ๆ (สุรพล ปธานวนิช, 2547: 21-23) อันเป็นกระบวนการพัฒนาที่ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับประชาคมโลก ที่ต้องเร่งสร้างให้เกิดขึ้นเพื่อการก้าวไปสู่ความเจริญเติบโตในมิติต่างๆ โดยเฉพาะความเจริญเติบโตทางวัตถุ และต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปลายศตวรรษที่ 19 และช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นยุคสังคมภายหลังอุตสาหกรรม “Post-industrial Society” หรือสังคมข่าวสาร “Information Society” (Touraine, Alain, 2001: London Polity press) ทั่วทุกมุมโลกสามารถเชื่อมโยงเข้าหากันได้ง่ายดายภายใต้กระแสการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตของโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจซึ่งดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องไม่เพียงแต่ประชาคมโลกที่จำเป็นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาค ยังส่งผลให้ประชาคมระดับชาติ ทั้งศูนย์กลางความเป็นเมืองและชุมชนท้องถิ่นของประเทศต่าง ๆ ต้องหาแนวทางอันเป็นกระบวนการพัฒนาทางเลือกที่ถูกนำเสนอ เพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนาขึ้นมาดำเนินการควบคู่ไปกับกระแส

ทุนนิยมภายใต้คลื่นลูกที่สาม ยุคแห่งโลกาภิวัตน์และโลกไร้พรมแดน ด้วยกระแสหลักแห่งการพัฒนาในระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ที่เถาเถา ทั้งการเคลื่อนย้ายทุน ทรัพยากร แรงงาน การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ ที่มีการไหลเวียนข้ามประเทศได้อย่างอิสระมากขึ้น จึงทำให้ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิดอย่างประเทศไทยย่อมได้รับผลกระทบทั้งผลดีและผลเสียจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้คลื่นลูกที่สามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการดำรงชีวิตของประชาชน

ประเทศไทยจึงต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นการยึดถือแนวทางการพัฒนาที่จะทำให้ประเทศสามารถดำรงอัตลักษณ์วิถีไทยและควบคุมการพัฒนาให้มีความยั่งยืน ควบคู่กับการตอบรับกระแสการพัฒนาของโลกยุคใหม่ ซึ่งสังคมไทยไม่อาจฉายทวนน้ำได้นั้น แนวคิดการพัฒนาจึงควรให้ความสำคัญในสามประเด็นหลักร่วมด้วย คือ การยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกมิติเพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกมิติเพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งนี้การพัฒนาประเทศไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดขึ้นควบคู่พร้อมกับการพัฒนาประเทศ อันเป็นลักษณะการพัฒนาที่ต้องเกิดขึ้นทั้งองคาพยพในสังคมพหุนิยม เพื่อการพัฒนาที่เน้นไปสู่การสร้างสังคมกระจายอำนาจ ซึ่งหน่วยเล็กต่างทำงานหนุนเสริมหน่วยใหญ่ ขณะที่หน่วยใหญ่ก็ต้องดูแลหน่วยย่อย อันเป็นลักษณะการพึ่งตนเองตามแนวคิดของมหาตมะ คานธี (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 20 ตุลาคม 2558) เพื่อให้เกิดภาพที่ชัดเจนขึ้นของแนวทางการปรับประยุกต์ใช้แนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ในยุคที่ประชาคมโลกได้เข้าสู่กระแสแห่งการเปิดเสรีในทุกมิติ กระแสของการรวมกลุ่มประเทศ และมุ่งหวังการกระตุ้นให้สังคมไทยร่วมกันคิดใคร่ครวญต่อการเลือกกระบวนทัศน์การพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย นโยบายการจัดการท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งผลกระทบต่อการจัดการท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน กระแสโลกในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของท้องถิ่น และภาครัฐที่ต้องปรับตัวให้ทันกับบริบทใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ ด้านการค้า การลงทุน การติดต่อสื่อสารและการเดินทางไร้พรมแดน ดังนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้อยู่รอดและเติบโตท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง

เมื่อกล่าวถึง “ยุคโลกาภิวัตน์” (Globalization) หมายถึง การเจริญเติบโตของความสัมพันธทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และทางด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างกันทั่วทั้งโลก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน: 2542) อนุมานว่าเป็นภาวะที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าทั่วถึงกัน ในปัจจุบันมีคำว่า “ยุคดิจิทัล” ซึ่งมีนัยว่า เป็นยุคที่เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้าไปมีบทบาทกับมนุษย์ในทุกๆ เรื่อง ถึงขั้น

การเปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์กันเลยทีเดียวทุกอย่างจะเกี่ยวข้องกับดิจิทัลไปหมดทุกอย่าง เหตุเป็นเช่นนี้เพราะดิจิทัลสามารถทำสิ่งที่ยาก ให้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้นและยังสร้างความสะดวกสบายในชีวิตได้เป็นอย่างดี จึงถือว่ายุคนี้เป็นการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ชื่อนานานว่า Industry 4.0

ดังนั้นการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และภาครัฐต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ ภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ต่อไป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ Smart city

จากนโยบายของรัฐบาลมีความต้องการให้หน่วยงานของรัฐและรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาช่วยในการปฏิบัติงานและบริหารงาน รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานตามภารกิจ เกิดบูรณาการ และเอกภาพในระบบข้อมูลลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ประชาชนได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็ว มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ อันจะสนับสนุนบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความพร้อมได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและบริหารงานในองค์กร ให้มีความ smart มากขึ้น

นิยามความหมายของ SMART City มีนักวิชาการไทย และนักวิชาการต่างประเทศให้นิยามและความหมายของ SMART City ดังนี้

1. นิยาม ความหมายของ SMART City หมายถึง เมืองที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลหรือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการของเมืองการลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากร และการเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น SMART City เป็นเมืองที่เสมือนตลาดใหม่ โดยมีการจัดการของเสีย การควบคุมการจราจร การใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกกระบบย่อย ๆ ของเมือง เช่น การใช้พลังงาน ระบบบริการน้ำเพื่อชีวิต ระบบการเคลื่อนย้าย การสร้างสภาพแวดล้อม โอกาสในการจ้างงาน การสร้างความมั่นคงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความต้องการเพิ่มมูลค่าและนวัตกรรม แต่ยังละเลยการดูแลสุขภาพและความยั่งยืน ความเป็นอยู่ การทำงาน การเคลื่อนย้าย การอำนวยความสะดวกสาธารณะและการเปิดเผยข้อมูล (Glasmeier, A.; Christopherson, S. 2015: 3-12) และ SMART City คือการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี ทรัพยากรมนุษย์ และการเมือง การปกครอง การจัดทำทางเลือกนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ กระบวนการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและกระบวนการ (Meijer, A.; Bolívar R.P.M., 2016: 392-408) ตามแนวคิดของการพัฒนาเมืองนวัตกรรมที่สามารถลดปัญหามลภาวะ ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและเพิ่มการใช้พลังงานสะอาด และสามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Angsukanjanakul J., 2017: 10-12)

จึงสรุปได้ว่า SMART City คือ เมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ใช้นวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด มีประสิทธิภาพด้านการให้บริการ และการบริหารจัดการเมือง ช่วยลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากรของเมืองและประชากรเป้าหมาย โดยเน้นการออกแบบที่ดี และการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ทันสมัย ให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อย่างยั่งยืน การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ มีมิติการพัฒนาหลายด้านที่สำคัญ 7 ด้าน คือ 1) สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) 2) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) 3) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) 4) พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) 5) พลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) 6) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) 7) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance)

2. องค์ประกอบของเมืองอัจฉริยะ SMART City นักวิชาการไทยและต่างประเทศได้จำแนกองค์ประกอบของเมืองอัจฉริยะ ไว้ดังนี้

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนสามารถจำแนกได้หลายมิติ โดยแนวคิดจาก Tapananont et al. ชี้ให้เห็นถึง 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) เศรษฐกิจ (Smart Economy) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจที่สร้างผลกระทบในระยะสั้นและระยะยาวอย่างยั่งยืน 2) ประชากรและชุมชน (Smart Community) ที่ส่งเสริมการศึกษา สุขอนามัย และความปลอดภัยของประชาชน 3) สิ่งแวดล้อม (Smart Environment) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สะอาดปลอดภัยและรักษาความยั่งยืน 4) การคมนาคมขนส่ง (Smart Mobility) ที่พัฒนาระบบคมนาคมและการเชื่อมต่อที่มีประสิทธิภาพ 5) พลังงาน (Smart Energy) ที่เน้นการใช้พลังงานสะอาดและเทคโนโลยีที่ช่วยลดการใช้ทรัพยากร และ 6) การบริหารจัดการเมือง (Smart Governance) ที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส (K., Tangswanit, P., et al. (2018)

Chourabi et al. ผู้นำเสนอ 8 องค์ประกอบสำคัญเพิ่มเติม ได้แก่ เทคโนโลยี, องค์การ, นโยบาย, การปกครอง, ทรัพยากรมนุษย์และชุมชน, เศรษฐกิจ, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของระบบและบริบทที่กว้างขึ้นในการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ ในขณะเดียวกัน Colldahl et al. ยังเน้นการมีส่วนร่วมและคุณภาพชีวิตด้วยการเพิ่มมิติของ Smart Living ซึ่งครอบคลุมการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในด้านสุขภาพและการอยู่อาศัย (digital.car.chula.ac.th)

จากแนวคิดเหล่านี้จึงสามารถสรุปได้ว่ามีนักวิชาการของไทย เช่น นพนนท์ ตาปนานนท์ ได้เน้นถึงความสำคัญของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในบริบทของประเทศไทย โดยมุ่งหวังให้เกิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รอบสถานีคมนาคม ส่วนของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) นพนนท์ ตาปนานนท์ ยังได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในพื้นที่นี้ เพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้นการบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้อย่างสมดุลและยั่งยืน จะนำไปสู่การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

3. รูปแบบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ SMART CITY

การศึกษาข้อมูลจาก <https://smartcitythailand.com/10-factors-to-be-smart-city/> ได้กล่าวถึงแนวคิดของ "เมืองอัจฉริยะ" ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ

ผู้อยู่อาศัย เพิ่มประสิทธิภาพบริการชุมชน ลดค่าใช้จ่ายและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จำแนกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การพัฒนาเมืองใหม่ คือ การพัฒนาพื้นที่เมืองขึ้นใหม่ในเขตพื้นที่ที่ยังไม่มีสภาพความเป็นเมืองหรือพื้นที่เกษตรกรรม การพัฒนาลักษณะนี้จะมุ่งเน้นการพัฒนา แหล่งงานและที่อยู่อาศัยพร้อมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรและมุ่งเน้นการสร้างฐานผลิตและการบริการแห่งใหม่เพื่อกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ เช่น Masdar City ในเขตเมืองอาบูดาบี สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในประเทศไทย 2) การพัฒนาฟื้นฟูเมือง คือ การพัฒนา ปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานของเมืองที่มีอยู่เดิม แต่ชำรุด ทรุดโทรมหรือมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการพัฒนาเมืองและประเทศในอนาคตการพัฒนาแบบนี้มีทั้งการพัฒนาฟื้นฟูพื้นที่เมืองชั้นในและพื้นที่ชานเมืองที่ยังพัฒนาได้ไม่เต็มศักยภาพ การพัฒนาอาคารประหยัดพลังงานในย่านที่อยู่อาศัยและย่าน พาณิชยกรรม การพัฒนาระบบผลิตและส่งจ่ายพลังงานหมุนเวียนและการติดตั้งระบบการควบคุมการให้บริการสาธารณูปโภคแก่ประชาชน พื้นที่เมืองที่มักได้รับการพัฒนาฟื้นฟูในโครงการเมืองอัจฉริยะ มักเป็นพื้นที่ที่ถูกทิ้งร้างทรุดโทรมและไม่ตอบสนองการพัฒนาเมืองในอนาคต เช่น โครงการ Hammarby Sjöstad (<https://www.scira.kmitl.ac.th/5006/>) และ 3) การพัฒนาระบบบริหารจัดการเมือง เป็นการพัฒนาเมืองที่ไม่มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงกายภาพที่ทำให้รูปลักษณ์ของเมืองเปลี่ยนแปลง แต่เน้นการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการควบคุมการให้บริการสาธารณูปโภค การให้บริการข้อมูลและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนารูปแบบนี้มักพบในการพัฒนาเมืองในประเทศพัฒนาแล้ว โดยมักเป็นการพัฒนาระบบควบคุมการใช้พลังงานการคมนาคมขนส่ง การเข้าถึงข้อมูลสาธารณะโดยอุปกรณ์สื่อสารส่วนตัว เพื่อส่งเสริมให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและฐานการผลิตทางเศรษฐกิจให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่ดีขึ้น เช่น โครงการ Boulder Smart Grid City สหรัฐอเมริกา (<https://www.dia.co.th/articles/what-is-smart-city/>)

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

ด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลให้เกิดความท้าทายต่อนโยบายการพัฒนาเมืองเป็นอย่างมาก นำไปสู่แนวทางและสร้างเครื่องมือในการบริหารจัดการเมืองชุดใหม่ ที่เรียกกันว่า การพัฒนา เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เป็นแนวทางและเครื่องมือที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองในทุกมิติ การนำแนวทางการพัฒนาเมืองดังกล่าวนี้มาขับเคลื่อนในประเทศไทยก็ย่อมมีปัจจัยหลายประการที่ผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนจนเกิดเป็นนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในระดับรัฐขึ้นมา ดังนี้

1. การกลายเป็นเมือง ประเทศไทยมีแนวโน้มเข้าสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่มีแนวโน้มเติบโตมากในพื้นที่เมืองอย่างมีนัยสำคัญการออกแบบการบริหารจัดการเมืองไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ท้องถิ่นโดยตรง หรือที่เรียกกันว่า Area-based Development ทำให้ประสบปัญหาเมืองโตเดี่ยว

2. การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของประชาชน ยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบทบาทสำคัญใน

ชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงทรัพยากร องค์ความรู้ และการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็ว และส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคม

3. การพัฒนาระบบเทคโนโลยีในภาครัฐ การพัฒนาระบบเทคโนโลยีในภาครัฐ หรือที่เรียกว่า รัฐบาลดิจิทัล เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วนอย่างกว้างขวาง สำหรับประเทศไทย ภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสัดส่วนของคนจน มีแนวโน้มลดลง หากแต่การกระจายรายได้กลับมีแนวโน้มที่ไม่ดีขึ้นยังคงมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ยังคงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก รัฐบาลจึงต้องเร่งแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำเพื่อสร้างความเป็นธรรมและความมั่นคงให้กับประชาชนทุกกลุ่ม

5. การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี จุดเปลี่ยนสำคัญของการสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจโลก เทคโนโลยีที่เรียกว่า IoT เป็นเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลจำนวนมากเข้าด้วยกันสามารถโอนถ่ายและเก็บรักษา ข้อมูลที่หลากหลายได้ในปริมาณมหาศาล

นโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 3 ระยะสำคัญ ได้แก่

1. ระยะเริ่มต้น (Initial Phase) เป็นการวางรากฐานสำหรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยมุ่งเน้น การสร้างความเข้าใจและการเตรียมความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดทำแผนแม่บท และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

2. ระยะกลาง (Intermediate Phase) ในระยะนี้ จะเน้นการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในเมือง เช่น การพัฒนาระบบขนส่งอัจฉริยะ การจัดการพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. ระยะยั่งยืน (Sustainable Phase) เป็นการพัฒนาเมืองให้มีความยั่งยืนในระยะยาว โดยมุ่งเน้น การสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานสะอาด และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเมือง

โดยเมืองอัจฉริยะ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) เมืองเดิมนำอยู่ (Brown Field Smart City) หมายถึง การพัฒนาฟื้นฟูเมืองเดิมให้เป็นเมืองนำอยู่ ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขอย่างยั่งยืน และมีโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมขนส่ง พลังงาน และดิจิทัล มาช่วยเปลี่ยนเมืองเดิมนำอยู่ยิ่งขึ้นทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และอัตลักษณ์ท้องถิ่น สุขภาพ การศึกษา รวมไปถึง ความปลอดภัยของประชาชน

2) เมืองใหม่ (Green Field Smart City) หมายถึง เมืองที่ได้รับการพัฒนาพื้นที่ขึ้นใหม่ทั้งหมด ให้เป็นเมืองทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ตามบริบทความต้องการของเมือง มีการพัฒนา

โครงสร้างพื้นฐานของเมือง สาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัย พื้นที่พักผ่อน แหล่งงาน พาณิชยกรรม รวมถึงการจัดพื้นที่ (Zoning) ของเมืองอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นเมืองสากลระดับโลก อย่างเช่น พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) (Eastern Economic Corridor Office of Thailand, n.d.) แนวทางประเด็นการศึกษานโยบายการจัดการท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ บทบาท ความท้าทายและโอกาส SMART CITY THAILAND ได้แก่ 1. ปัจจัยที่สนับสนุนการเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ และลักษณะสำคัญของสังคมโลก 2. ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อสังคมโลก ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และท้องถิ่น 3. ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) 4. แม่เหียะโมเดล ต้นแบบการยกระดับเทศบาลเมือง จ.เชียงใหม่ เป็น Smart city ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

บทสรุป

ความเห็นในการพัฒนาระดับพื้นที่ได้กล่าวถึงที่มาของการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นต้นแบบสมาร์ตซิตี้ด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะว่า การพัฒนาเมืองถือเป็น **จุดคานงัด** ของประเทศไทย เพราะเป็นจุดที่สร้างเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยเศรษฐกิจเติบโตได้ในเมือง 20-60 เปอร์เซนต์ เพราะเมืองเป็นแหล่งการจ้างงาน แหล่งโลจิสติกส์ เพราะฉะนั้น คานงัดของประเทศไทย นอกจากชุมชน พื้นที่ สังคม หมู่บ้าน รวมไปถึงเศรษฐกิจฐานรากทั้งหมด ยังต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ ให้ไปเชื่อมโยงต่อสู่การพัฒนาพื้นที่เป็นเป้าหมายหลัก ในตอนนั้นเราจึงมีการวางแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ และเป็นที่มาของการกำหนดชื่อเมือง 30 เมือง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเมืองที่รัฐบาลควรนำร่องสนับสนุนอยู่ 3 ด้าน คือ **ด้านที่หนึ่ง** คือ ภูมิศาสตร์ทางกายภาพ ถ้าเมืองนี้เติบโต ก็จะพาเอาพื้นที่ข้างๆโดยรอบเติบโตไปด้วยได้ **ด้านที่สอง** คือ จำนวนประชากร และ**ด้านที่สาม** คือ โครงสร้างพื้นฐานที่มีรัฐบาลลงทุนอยู่แล้ว เช่น โลจิสติกส์ การคมนาคม ซึ่งจะทำให้ไม่ต้องลงทุนเพิ่มมากนัก โดยในแผนแม่บทแรกในช่วง 5 ปี ก็จะคัดเลือกเมืองนำร่องมาทั้งหมด 6-7 เมือง โดยมีเมืองในเชียงใหม่เป็นหนึ่งในนั้น ซึ่งพบว่า นอกเหนือจากท้องถิ่นที่ต้องมาช่วยกันแล้วจะต้องมีธุรกิจท้องถิ่นที่มีกำลังเข้ามาร่วมด้วย เป็นที่มาของการก่อตั้งบริษัทพัฒนาเมือง เช่น เชียงใหม่พัฒนาเมือง ขอนแก่นพัฒนาเมือง และภูเก็ตพัฒนาเมือง เมื่อได้โมเดลการพัฒนาเมือง สิ่งที่ต้องทำให้เกิดขึ้นต่อไปคือ Open Data คือการแชร์ข้อมูล ต่อมาก็ต้องทำ Urban Solution เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นมิติการพัฒนาเมืองที่ไม่เหมือนกัน เช่น มิติด้านการศึกษา เศรษฐกิจวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นสาเหตุที่ให้เราเปิด Low carbon city, Green city, Learning city หรือ Creative city สุดท้ายแล้วทั้งหมดนั้นจะนำไปสู่แผนการลงทุนในเมือง โดยมีธุรกิจในเมืองเข้ามาร่วมด้วยเพื่อหาโอกาสและผลตอบแทนในการลงทุน

นอกจากนั้นการพัฒนาเมืองต้องมีการทรานสฟอร์มเมืองให้เป็นดิจิทัล การดำเนินงานมีหลายระดับ เริ่มตั้งแต่ Digitalization ที่จะรวม Data เข้ามาไว้ในแพลตฟอร์ม ขั้นต่อไป คือ Digitization ซึ่งขั้นนี้เองที่มีแม่เหียะโมเดล เป็นต้นแบบ คือการนำ Data ที่เก็บไว้มากลงในระบบคลาวด์ และมาถึงระดับที่สามที่มีหน่วยงาน บพท. เข้ามาช่วยทำ Digital Transformation โดยมีเป้าหมายในการก้าวสู่ Metaverse ซึ่งหน่วยงาน บพท. จะมาเสริมกำลังในส่วนของการจัดการทางดิจิทัลตามเป้าหมายเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง. (2551). *คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับบทบาทที่เกี่ยวข้องต่อเสรีภาพของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพล ปธานวนิช. (2547). *นโยบายสังคมเส้นทางสู่รัฐสวัสดิการ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. (20 ตุลาคม 2558). แนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับแนวคิดการพึ่งพาตนเองของมหาตมะ คานธี. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.gotoknow.org/post/184420>
- Angsukanjanakul, J. (2017). Perception and awareness of Thailand Smart City. *The 2017 International Academic Research Conference in Zürich*, July 10-12, 2017. Zürich, Switzerland: Radisson Blu Hotel.
- Colldahl, C., Frey, F. & Kelemen, J.E. (2013). Smart Cities: Strategic Sustainable Development for an Urban World. *Master Thesis in Strategic Leadership towards Sustainability*. Blekinge Institute of Technology.
- Chourabi, H., Nam, T., Walker, S., Gil-Garcia, J.R., Mellouli, S., Nahon, K., Pardo, T.A., Scholl, H.J. (2012). Understanding Smart Cities: An Integrative Framework. *The 45th Hawaii International Conference on System Sciences*, January 4-7, 2012. Hawaii, USA: Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE).
- Glasmeier, A. & Christopherson, S. (2015). Thinking about Smart Cities. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 8(1): 3–12.
- Tapananont, N., Thammapornpilas, J., Punnoi, N., Vichienpradit, P., Trakulkajornsak, K., Tangswanit, P., et al. (2018). *Smart City Development*. *Unisearch Journal*. 5(1), 3-8. (in Thai)
- Touraine, Alain. (2001). *Beyond Neoliberalism*. London: Polity press.